

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פרשת בלק תשפ"ד

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 19:09 | 20:24

תל אביב - 19:24 | 20:27

חיפה - 19:17 | 20:28

טבריה ומגדל - 19:22 | 20:26

באר שבע - 19:24 | 20:24

הבוקק והבולע

שאמרו בלעם, ואף הוא אומרו לקללה כדאית' בפר' חלק וגם אין כאן מקומו... (שו"ת מהרש"ל, סימן ס"ד)

אבל כאמור לא נפסק כמוהו להלכה, ואנחנו נכנסים לבית כנסת כל בוקר עם "מה טובו...".

אז מי אתה בלעם, מי אתה בלק, מה זה אומר לנו, איך זה נכנס לחיים שלנו?

ועוד שאלה - בשיעורים האחרונים עסקנו בכניסה לשנת הארבעים של עם ישראל במדבר.¹ המדרש קרא לבאי הארץ "דור החושך" שצריכים לגלות את האור מתוך החשיכה, ונשאל גם כאן - מדוע בלק ובלעם באים עכשיו ולא לפני ארבעים שנה? וכמובן מה אנחנו צריכים לקחת מזה אלינו, פה עכשיו, וכן מסופה של הפרשה בזנות של עם ישראל עם בנות מואב.

כולם חזרו לקללה

נתחיל בשני מקורות שכולנו מכירים. האחד הוא גמרא במסכת סנהדרין -

א"ר יוחנן: מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו. ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות (במדבר כד, ה) - 'מה טובו אהליך יעקב', לא תשרה שכינה עליהם - 'ומשכנותיך ישראל', לא תהא מלכותן נמשכת - 'כנחלים נטיו', לא יהא להם זיתים וכרמים - 'כגנות עלי נהר', לא יהא ריחן נודף² - 'כאהלים נטע ה', לא יהיו להם מלכים בעלי קומה - 'כארזים עלי מים', לא יהיה להם מלך בן מלך - 'יזל מים מדליו', לא תהא מלכותן שולטת באומות - 'וזרעו במים רבים', לא תהא עזה מלכותן - 'זירם מאגג מלכו', לא תהא אימת מלכותן³ - 'ותנשא מלכותו'. אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר (דברים כג, ו) 'זיהפוך ה' אלהיך לך את הקללה

לפתוח את היום עם בלעם

פרשת השבוע שלנו, פרשת בלק, היא פרשת המשיח - "דרך כוכב מיעקב". כשנכנסים ללימוד הפרשה, תמיד השאלה היא מה היה קורה אלמלא היא נכתבה? כלומר - אם פרשת חקת לא היתה נכתבת למשל, אז ברור שהיתה חסרה לנו ידיעה של פרטים היסטוריים רבים, מצוות פרה אדומה וכו', אבל כאן - אם לא היינו יודעים את הסיפור הזה של המכשף והאתון, של המלך המשונה שלאביו קראו ציפור וכו', מה היה חסר? חז"ל אומרים "משה כתב ספרו ופרשת בלעם" (בבא בתרא י"ד:), כלומר יש בפרשה הזו נקודה יסודית וחשובה וצריך להבין לעומק את נקודת בלעם ובלק.

התורה אומרת לנו שהקב"ה אוהב אותנו, וזה בא לידי ביטוי בפסוק בדברים -

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל־בְּלַעַם וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְּלָלָה לְבָרְכָהּ כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. (דברים כ"ג, ו')

כלומר אלמלא האהבה הגדולה הזו של הקב"ה אותנו, ח"ו מה היו יכולות לעשות לנו קללותיו של אותו רשע?

מי הוא בלעם ומי הוא בלק? מה זה אומר לנו? חז"ל אגב אומרים שבלק הוא אביו או סבו של עגלון מלך מואב שהיה אביה או סבה של רות המואביה, כלומר שמבלק בן ציפור יוצאת רות המואביה, יוצא דוד המלך ובעצם יוצא המשיח! אז זה לא רק שהפרשה עוסקת בנושא אלא כל שורש המשיח נמצא פה. הרמב"ם אומר (הל' מלכים י"א, א') שכל מי שלא מאמין ומחכה לביאתו כופר בכל התורה, ואת כל המשיח צריך לגלות מתוך בלעם. מה הרעיון? מה רוצים שני המוזרים האלה מאיתנו?

בנוסחאות האשכנזים כולם, תפילת הבוקר נפתחת בפסוק של בלעם -

מה-טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. (במדבר כ"ד, ה')

אמנם המהרש"ל מעיד על עצמו -

ובבוקר כשאני בא לבית הכנסת מתחיל אני בפסוק 'ואני ברוב חסדיך' ומדלג הפסוק הראשון 'מה טובו אהליך'

³ כלומר שגם כאשר יש לם מלכות עצמאית שלא יצליחו לשלוט באומות אלא הם יפחדו ממה אומרים אצל אחרים, שהעצמאות לא תהיה שלמה ואמיתית.

¹ ע"י בשיחה "גדולת דור באי הארץ", טועמיה חקת תשפ"ד.
² ע"י ברש"י שם שכתב - 'ריחו נודף' - ממצות", היינו שלא יהיו דבוקים בקיום מצוות ה'. 'כאהלים' לשון בושם, "מור ואהלות".

הרשעים ואילו תלמידי בלעם רק רוצים לטרוד את ישראל מן העולם ומחפשים את הרגע שהקב"ה זועם.

ועוד שימת לב במשנה הזו - האם משהו מאיתנו מכיר איזה מוסד לימודי של תלמידי בלעם? איפה הוא נמצא? אבל אם המשנה מתייחסת לזה כנראה שהעולם עד ימינו מתחלק לשני סוגי תלמידים, גם בלי חובת נוכחות ובלי תעודה, ואתה יכול להיות מתלמידי אברהם או ח"ו מתלמידי בלעם הרשע.

זה געוואלד, יהודי משכים בבוקר לתפילה כמו אברהם אבינו שהשכים בבוקר ותיקן תפילת שחרית ואז הוא פותח אותה במילותיו של המחנך השני, בלעם - "מה טובו אהליך יעקב". מה הולך פה?

אגב, מופיע בספרים שבגימטריה של בלעם ובלק יחד (274) שווה לגימטריה של שמות האמהות לאה ורחל (274). יש פה סוד גדול - 'זה לעומת זה'.

הכורת והבולע

בשנים קודמות הזכרנו את הפירוש העברי של המילה בלק. רש"י לא מסביר את השם, וגם חז"ל שבדרך כלל מתייחסים לשמות⁵ לא מדברים בעניין, למרות מרכזיותו של בלק (וכפי שנקרא בהפטרות השבת⁶ - "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור...") (מיכה ו', ה'), כלומר מכל ההיסטוריה של המדבר זה מה שיש לנו לחור) פעם היו קוראים בשם 'בלק' לכלבים אבל יש מילה מפורשת בנבואת ישעיה, שם הנביא משתמש בשורש הזה -

הַנְּהָה ה' בּוֹקֵק הָאָרֶץ וּבּוֹלְקָהּ וְעֹנֶה פְּנֵיהָ וְהַפִּיץ יִשְׁבִּיהָ. (ישעיה כ"ד, א')

וכן בספר נחום -

בּוֹקֵה וּמְבֹקֵה וּמְבַלְקָה וְלֵב נִמְסָה וּפִקַּח בְּרַפְּיָם וְחַלְחָלָה בְּכָל־מְתָנִים... (נחום ב' י"א)

תמיד הבנתי שהכוונה היא שיהיה בלאגן גדול, אבל גם זה מעיד על כך שאנחנו לא מבינים...

המילה "בוקק" באה מהמילה בקבוק, מעין בליעה, וכפי שיש סביבות ים המלח בולענים, ואילו 'בולק' הכוונה היא לכריתה (עיי"ש בפירוש רש"י ובמצודות), כלומר לפי זה, בלק הוא שם תואר כמו סָפָר, נָגַר וכו', שמשמעו - הכורת. אומן הכריתה. בתורה, עונש כרת הוא מהעולם הזה ומהעולם הבא. הרצון לכרות הוא רצון פנימי ועמוק מאד שנובע מכך שבתוכו, במקום הכי חשוך ורע של בלק, הוא חש את משיח בן דוד ואת רות המואביה יוצאים ממנו והוא מבקש לעצור את זה, לכרות את זה. כך מברר האריז"ל. אלא שבלק יודע שהכח לכרות לא מספיק כשעוסקים באינסוף ובשביל לכרות אינסוף צריך לקרוא לזה שיודע לבלוע, לעקור לגמרי, לבלעם.

הוא יודע שרק מלכרות - בסוף העץ יחזור ויצמח, ולפעמים הוא יצמח אפילו טוב יותר (ולכן זמירה היא תולדה של זריעה במלאכות שבת), והוא רוצה להיות בלק ובלעם גם יחד. הבולק קורא לבוקק. הפעולות שהוא פועל הן מעניינות מאד, וחז"ל תמהים

⁶ שהיא ההפטרות האחרונה של השבת על סדר הפרשיות, שכן מהשבת הבאה נפטיר בז' דפורעניותא וב-ג' דנחמתא.

לברכה כי אהבך ה' אלהיך, קללה ולא קללות⁴. (סנהדרין ק"ה:)

זו גמרא קשה שאולי שופכת קצת אור על מה שהזכרנו שאומרים את הפסוק "מה טובו אהליך יעקב" בכניסה לבתי הכנסיות בבוקר. יהודי נכנס לבית כנסת ואומר 'מה טובו' - הקללה שנהפכה לברכה. אבל תגידו, לא עדיף היה שבכלל לא יהיו קללות?

ובואו נתחיל בעצם את הכל משאלה אחרת. אנחנו הרי אנשים מודרניים - מה זה כל הקללות האלה? מה המשמעות שלהן? יש שם איזה איש מוזר, מן סנסו פאנצ'ו כזה שמקלל - למה אנחנו מתרגשים מזה? מה עושה קללה? מה פירוש שהברכות הללו לא הצליחו להימשך אלא חזרו לקללה, עד שנגיע לרגע שהן תתהפכנה חזרה שוב לברכות? וכנראה בגלל זה דווקא כאן צריך את עניין המשיח, כי בגלל שהקללות חזרו יש צורך לעצור פה אחרי הקללות ולומר 'חבר'ה, תבינו, יש משיח, הכל הולך בדרך למשיח ועד שהוא יגיע אנחנו מתמודדים! מה כוחה של קללה? ומה פירוש שהקב"ה הפך את הקללה לברכה - איך עושים את זה?

עוד צריך להבין בביאור הגמרא מדוע דווקא "מה טובו אהליך יעקב" היא הקללה היחידה שהקב"ה הפך לברכה? הרי בתי כנסיות זה משהו זמני וכולנו מייחלים לבית המקדש, למלך.

מה בין חמאס לצה"ל?

לפני שנענה על זה נעבור למקור השני וננסה להבין אותו -

כָּל מִי שֵׁישׁ בְּיָדוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. וְשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אַחֲרֵיהֶם, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעָם הָרָשָׁע. עֵינַי טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנִפְשׁ שְׁפֵלָה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ. עֵינַי רָעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנִפְשׁ רַחְבָּה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעָם הָרָשָׁע. מִה בֵּין תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ לְתַלְמִידֵי שֶׁל בְּלָעָם הָרָשָׁע. תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אַבְיָנוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֲמַר (משלי ח) לְהִנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ, וְאַצְרַתִּיהֶם אֲמַלֵּא. אֲבָל תְּלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעָם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גֵּיהֶנֶם וְיוֹרְדִין לְבָאָר שְׁחַת, שְׁנֹאֲמַר (תהלים נה) וְאֶתְהַ אֱלֹהִים תּוֹרִידֶם לְבָאָר שְׁחַת, אֲנָשֵׁי דְמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֲבַטַח בָּךְ. (אבות, ה', י"ט)

נקודה ראשונה - כששואלים "מה בין X ל-Y" כנראה שיש איזה קשר ביניהם ואילו כאן, זה כמו לשאול מה בין סינואר לבין כל יהודי אחר... מה בכלל השוואה? הרי הללו חמאסניקים והללו אנשים טובים! הרי בלעם הוא גדול השנואים והאויבים שלנו. אבל אם המשנה שואלת את זה, אז עם כל הקושי שבדבר, כנראה שאפשר להתבלבל ביניהם, ושקל מאד לפספס, וכנראה שאני יכול להיות מתלמידיו של אברהם אבינו ובו זמנית להיות גם מתלמידיו של בלעם הרשע, ויש חוט דק מאד שמבדיל בין השניים. ברור שלא מדובר על הפילוסופיה של התלמידים הללו כי מהבחינה הזו ההבדל הוא עצום - תלמידי אברהם אבינו מנסים להציל בכל כוחם אפילו את אנשי סדום

⁴ עיי' שם ברש"י - "הקללה לברכה. אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו".

⁵ למשל שמו של סיוחן מלך חשבון שחז"ל דנים במסכת ראש השנה (ג'). עוג וכו'.

למול את העולם, הם מדברים על האינסוף, "הן עם לבדד ישכון" הם מדברים על משיח - אז אני חייב אותך ואתה חייב אותי' -

...יְדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מְבָרֵךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר. (שם כ"ב ו')

אגב, הפרשנים מדייקים שהיה לכאורה צ"ל להיות כתוב "את אשר תברך יבורך" בעתיד, כמו ההמשך "ואשר תאור יואר", אלא שבלק אומר פה לבלעם - 'תשמע, אני יודע מה הכוחות שלך. מה שאתה מברך הוא כבר מבורך. זה בכלל לא אתה. אתה מתהדר בנוצות לא לך, אתה עושה בכאילו. יש לך רק כח אחד - לקלל, לא לברך, כי את אשר תאור הוא באמת יואר'. זה הענין שלך, בשביל זה נולדת!'

ללמוד צדיקות מבלעם

ואז באים הזקנים לבלעם והוא אומר להם - 'חכו פה ואני אשאל את הקב"ה ואחזור אליכם. לכאורה זו תשובה טובה. בלילה בא אליו הקב"ה -

וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ. וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בְּלֹק בֶּן-צֹפֵר מִלֶּדֶ מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי. הֲנֵה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרָיִם וַיִּכַּס אֶת-עֵינַי הָאֲרִיץ עֲתָה לָכֵה קְבֵה-לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וְגִרְשֵׁתִיו. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לֹא תִלְדָּה עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא. (שם ט"ו"ב)

מה אומר להם בלעם בבוקר? -

וַיִּקַּם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בְלֹק לְכוּ אֶל-אֲרֻצְכֶם כִּי מֵאֵן ה' לְתַתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם. (שם י"ג)

גם זו תשובה טובה. אין שום תלונות כלפיו - הוא מודה שהקב"ה ממאן לתת לו ללכת איתם. אבל אם התשובה שלו כל כך טובה, למה באים הפרשנים ואומרים -

להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם, למדנו שרווח גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום, אלא בלשון גסות, לפיכך ויוסף עוד בלק. (רש"י שם)

זה נראה כאילו רש"י 'סימן' את בלעם מראש... למה? הוא דווקא איש נחמד...

וַיִּקְוֶמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל-בְּלֹק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הִלָּךְ עִמָּנִי. (שם י"ד)

נשים לב שזקני מדין כבר לא מופיעים פה - הם נעלמו כי הם הבינו שאם בלעם מתחיל "למרוח" אותם אז כנראה שהכל פה זה בלבולי מח. בלק שולח משלחת שניה לבלעם ובלעם עונה להם כך -

וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֵי בְלֹק אִם-יִתֶּן-לִי בְלֹק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעֹבֵר אֶת-פִּי ה' אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְדוֹלָה. (שם י"ה)

וואו! איזו הכרזה אמונית, ממש צדיק! הלוואי עלינו מדרגה כזו! אבל רש"י ממשיך בשלו -

מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים, אמר, ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיילות רבות - ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח.

מדוע דווקא מאיש רשע כזה יוצאת רות ויוצא דוד, ותשובתם היא -

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצאה ממנו רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק. (סנהדרין ק"ה); סוטה מ"ז, ילקו"ש במדבר כ"ג, תשס"ח ועוד)

הוא יושב ממולי

בואו נתחיל את הכל בדמותו של בלעם ומתוך התבוננות בכל המכלול. תחילה נקרא את הפרשה כפשוטה ממש, בלי "דרשות של דתיים" ודעות קדומות. לפעמים נדמה שבאמת 'סתם' נטפלו אליו, לבלעם. מה רוצים ממנו? באו נראה את הפסוקים -

וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל-בִּלְעָם בֶּן-בְּעֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל-הַנְּהָר אֲרִיץ בְּנֵי-עַמּוֹ לְקַרְא לּוֹ לֵאמֹר הֲנֵה עִם יֵצֵא מִמִּצְרָיִם הֲנֵה כִּסְּהָ אֶת-עֵינַי הָאֲרִיץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי. (במדבר כ"ב, ב')

מדוע בלק אומר שישראל יושבים ממולו? 'ממול' הכונה היא מהצד השני של הירדן, והרי הם עוד לא חצו אותה! רש"י במקום מברר -

והוא יושב ממלי. חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו כי אמילים (תהילים קי"ח, י').

כלומר בלק מאמין שישראל באים לחסל אותו, וקשה - הרי הוא יודע שישראל מצווים שלא לעשות כן - "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה" (דברים ב', ט'), אבל לפי רש"י מובן שבלק מבין שאנחנו באים למול אותו ואת כל העולם, לגייר אותו. הוא מרגיש בשער בחמישים של הקישקעס שלו את דוד המלך ואת המשיח יוצאים ממנו וזה משתלט עליו. כמו יוסף שמל את כל המצרים - "הוא יושב ממולי". בלק בא לבלעם וטוען - 'אני לא פונה אליך מתוך חשש, אני לא מסכן. לי הם לא יעשו כלום, אבל הם הולכים למול את העולם הזה. אני מרגיש בפנים משיח וצריך לכרות את זה', אומר הבולק שהפך לבלק.

הוא קורא לבלעם ושולח אליו את שרי מואב וזקני מדין. בלק מכיר את בלעם כבר מהפרשה הקודמת - בלעם היה זה שקלל את מואב וברך את סיחון ואמר לו ללכת לכבוש את חשבון -

עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִיִּים בְּאוֹ חֲשַׁבּוֹן תִּבְנֶה וְתִכְנֶנֶן עֵיר סִיחוֹן. (שם כ"א, כ"ז)

וכפי שרש"י מברר שם -

המשלים. בלעם ובעור והם אמרו. **באו חשבון.** שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק (שם כב) כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו'.

כלומר הם מקללים את כחם של מואב שקיבלו מהקב"ה לשבת בארץ ההיא, ובכח הקללה סיחון יצליח להפוך את חשבון המואבית ל-'עיר סיחון', לעיר האמורי. עבשיו בא בלק לבלעם ואומר - 'אנחנו שני טיפשים. מה הרווחנו? אני אמנם הפכתי למלך מואב אבל בגלל שסיחון כבש את מואב, ישראל יוכלו מעתה לכבוש גם אותנו ולהפוך את מואב לנחלתם. ולכן אתה בלעם חייב להמשיך את העבודה שלך, ואני אשלם לך עליה בכסף טוב! הרי יש רק דבר אחד ששנינו שונאים יותר מאשר את מואב ואת סיחון ואת מדין - את היהודים! הם רוצים

למה ללכת לשם? וזה עוד ממשיך; כאשר בלעם עומד ליד קרבנות בלק כתוב -

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שִׁבְעַת הַמְּזֻבְחֹת עָרַכְתִּי וְאַעֲלֶה פָּר וְאֵיל בַּמְּזֻבָּח. וַיִּשֶׁם ה' דָּבָר בְּפִי בְלַעַם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בְּלָק וְכֹה תִדְבָּר. (שם כ"ג, ד-ה')

וגם בפעם השניה -

וַיִּקְרָא ה' אֶל-בְּלַעַם וַיִּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בְּלָק וְכֹה תִדְבָּר. (שם ט"ז)

מבאר רש"י -

וישם דבר בפיו. ומה היא השימה הזאת ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר? אלא כשהיה שומע שאינו מורשה לקלל, אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו, ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו, כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו, על כרחך תשוב אל בלק.

ממש בעל תשובה!

ולגבי הסיפור עם האתון, שהמלאך הנחה את בלעם להמשיך ללכת עם שרי בלק, אומרים חז"ל משפט גדול -

בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו. (שם ל"ה ברש"י)

פעם חשבתי שהכוונה היא שבדרך שהאדם רוצה ללכת, אם לטוב ואם לרע, בה מוליכים אותו, אבל זה 'לא פייר'. מה לא עוזרים לנו לעשות תשובה? היום הני מבין שהפשט הוא הפוך - בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו - אל היעד, אל המשיח. הוא יגיע בדרך שהוא רוצה. מעין זה, פעם חשבתי שהפירוש של סיעתא דשמיא זה שהקב"ה עוזר לי להגיע למה שאני רוצה, אבל היום אני כבר מבין שסיעתא דשמיא זה שהקב"ה עוזר לי לא להגיע למה שאני רוצה אלא למה שהוא רוצה בשבילי. למה שאני צריך להגיע. זו סיעתא דשמיא עצומה.

האינסטלטור הגדול

אחרי כזו סנגוריה גדולה על בלעם אנחנו חייבים לחזור להתחלה ולהבין עד כמה הוא רשע מרושע, מנוול. הרי כשבאו אליך שרי בלק, הקב"ה אמר לך - "לא תלך עמם לא תאור את העם כי ברוך הוא". תבין, אתה אינסטלטור ואתה הכי טוב בעולם - "לא קם בישראל נביא" או אינסטלטור טוב כמוך בעולם. באים אליך אנשים ומבקשים לתקן את הבעיה ואתה יודע שהבעיה איננה ברת תיקון ואם תנסה לפתוח שם את הצנרת - הכל יוצף, מישהו חלילה עשוי ליפול ולהינזק, אבל אתה לא אומר להם את האמת אלא דוחה אותם - 'בואו נראה מחר', 'אני לא יכול', 'מאן ה' ליתתי להלוך'. למה אתה לא אומר להם את האמת והיא שלא ניתן לקלל את העם הזה - "כי ברוך הוא"?! תגיד להם את האמת. אתה שקרן ואתה מפיל איתך את כל העולם!

"רוחו גבוהה" זה לא איזה אחד שחצן שהולך עם אף למעלה ובתפיים רחבות. הוא יכול גם להיות חבוש שטריימל לבן כמו אברהם אבינו ולמלמל 'הקב"ה אמר, אני אומר לכם מה הוא אמר וכו', אבל בעצם אתה עדיין נמצא כל הזמן בתודעה כאילו הקב"ה עובד אצלך ולא אתה אצלו. 'אני בבוקר אסדר מולו, "למוד הוא לשנות", אני אגיד למלאך ככה ונעשה ככה וכו'..." תגיד, אתה יכול לבטל את עצמך למה שהקב"ה רוצה או

למה ככה, רש"י? אתה מחפש אותו. זה לא יפה... למה רש"י מכניס לבלעם את הגאווה הזו בכח? ואגב, הוא צודק בלעם - עד היום הוא לא נכשל אפילו פעם אחת, ושכירי החרב שהוא עומד לשכור כן נכשלו בחלק מהפעמים.

אגב, בסוף הפרשה, אחרי שלש הפעמים בהן ניסה בלק שבלעם יקלל את ישראל ואחרי האכזבה והמשבר שהוא עובר עד כדי שהוא מעיף את בלעם לכל הרוחות -

וַעֲתָה בָּרַח-לְךָ אֶל-מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כִּבְדַּ אַכְבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעָר ה' מִכְּבֹּד. (כ"ד, י"א)

כתוב כך -

וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל-בְּלָק הֲלֹא גַם אֶל-מְלֶאכִיךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּ אֵלָי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר. אִם-יִתֶּן-לִי בְלָק מְלֶאכֶת כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לְעַבֵּר אֶת-פִּי ה' לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּבִי אֲשֶׁר-יְדַבֵּר ה' אִתּוֹ אֲדַבֵּר. (שם י"ב-י"ג)

כלומר גם בסוף בלעם נשאר מינימום 'חסידי העולם'. איזו אמונה, איזו נאמנות. מה רוצים ממנו?

סייעתא דשמיא

נחזור -

וַיִּבְאֵר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵימֹר וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרָא לְךָ בְּאוֹ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ אִתָּם וְאֵף אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תַעֲשֶׂה. (כ"ב, כ')

שאלה - למה, רבש"ע, אתה נותן לו ללכת? אם אתה לא רוצה שהוא ילך תבהיר לו שלא ילך! ובלעם אכן הולך ובדרך מתרחש כל הסיפור עם האתון, וכאשר מלאך ה' נגלה גם אליו הוא אומר כך -

וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל-מְלֶאכֶת ה' חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי אֲתָה נֹצֵב לִקְרָאתִי בְּדֶרֶךְ וַעֲתָה אִם-רָע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי. (שם ל"ד)

הוא גם בעל אמונה, גם עושה תשובה. המון דברים טובים אפשר ללמוד מבלעם, לא? ולכאורה תגובת המלאך צריכה להיות - 'שכויח, ברוך ה', סוף סוף, בוא תעשה תשובה, הכל יהיה בסדר', אבל המלאך אומר משהו אחר -

וַיֹּאמֶר מְלֶאכֶת ה' אֶל-בְּלַעַם לְךָ עַם-הָאֲנָשִׁים וְאִפְסֵ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תִדְבָּר וְיִלְךָ בְּלַעַם עִם-שָׂרֵי בְלָק. (שם ל"ה)

מה זו התגובה הזו? הרי לא טוב בעיני ה' שהוא הולך לשם אז למה הוא נותן לו להמשיך?

ובואו נראה איך רש"י מפרש את הוידוי של בלעם -

כי לא ידעתי. גם זה גנותו, ועל כרחו הודה, שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון, ופיו העיד לא ידעתי. אם רע בעיניך אשובה לך. להתריס נגד המקום היא תשובה זו, אמר לו - 'הוא בעצמו צוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו?! למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מתזירו, אמר לאברהם 'קח נא את בנך וגו' (בראשית כב, ב) ועל ידי מלאך בטל את דברו, אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב'. (שם ל"ד)

זה כבר מוגזם, לא? ממש נראה שרש"י הולך נגד בלעם סתם! כאילו רש"י מתלבש על בלעם ושם לו טענות כאילו הוא אומר שיש בעיה בהתנהלות השמיימית שם בין הקב"ה למלאכיו...

רפואיות. קללה היא למצוא את נקודת התורפה שבה המערכת החיסונית איננה פועלת ואז כשאתה נוגע בנקודה הזו, כל נגיף פשוט יכול להיות קטלני. זוהי קללה. נרחיב באמצעות דוגמא; בשדה הראיה יש מושג שנקרא 'כתם עיוור' (blind spot). לכל אדם יש את זה - זו נקודה בשדה הראיה שאני לא רואה. באופן בריא יש את העין השנייה ויחד עם ההשלמה של מוח זה לא מורגש. אבל יש מצב של כתמים עיוורים מרובים, וזה נקרא סקוטומה (Scotoma), מחלת עיניים שבה הראיה נפגעת. לכל אחד מאיתנו יש כתם קטן כזה, והמשמעות של לקלל זה לחפש את הנקודה שבה המערכת החיסונית לא פועלת ודרכה להפוך את המקולל לחשוף, לרגיש, ואז להרוג אותו דרך אותה נקודה קטנה, אחוז אחד פגיע שדרכו נכנס הרעל, החיידק, לכל הגוף.

זה כוחו של בלעם - הוא היה יודע לכוון לרגע שבו הקב"ה כועס. איך הוא הרי מתחיל את כל נאומי הברכות שלו? ... מן-אָרַם יִנְחֵנִי בְּלֶךְ מְלֶךְ-מוֹאֵב מְהַרְרֵי-קֹדֶם לְכֹה אֲרֵה-לִי יַעֲקֹב וְלִכְּהָ זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל. (שם כ"ג, ט')

'אני בא מהררים קדומים ונישאים, ותפקידי הוא למצוא את נקודת הזעם לקלל אותם' - אם לא יילך בשם 'יעקב' אולי יצליח דרך השם 'ישראל'.
כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרֵינוּ הֵן-עַם לְבַדָּד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב. (שם ט')

ומבאר שם רש"י -
כי מראש צרים אראנו. אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו, על ידי אבות ואמהות.

אני מחפש את ראשיתם, את השורש שלהם, את הכתם העיוור אני מחפש. את הראשית. לבלוע - רק כך אפשר לבלוע עם, כשהוא עדיין בראשיתו, לא כשהוא כבר רם ועצום. הוא גאון הבלעם הזה, זה מה שהוא מחפש. אבל אז הוא מבין - 'אכלתי אותה. אני רואה שתחילת שרשיהם, במקום בו היתה לי הזדמנות לבלוע ולחסל אותם, שם הם מיוסדים וחזקים כצורים וכגבעות, ע"י אבות ואמהות'. הוא לא מתפעל מהגדלות של האבות והאמהות שלנו אלא בהם הוא מחפש את נקודת הרוע, את הכתם השחור - והם צורים וחזקים.

ומה יקרה, אגב, כשהוא יצליח ח"ו לפגוע במערכת החיסונית? ה' ירחם. אבל כאשר הקב"ה יבוא ויהפוך את הקללה לברכה הוא בעצם יהפוך אותי לעמיד מפני כל פגיעה במערכת החיסונית. זה הטיפול נצרך - שמביאים לי דבר קשה, כמו מוציאים לאדם את מח העצם שלו ל"ע, אבל מאז אפשר להתחיל את הכל מהתחלה ובעז"ה אני אהיה עמיד למה שלא הייתי לפני כן.

טיפול שורש

"משה כתב ספרו ופרשת בלעם" - כי אין אף אחר שיכול לכתוב את פרשת בלעם, רק הוא יכול להגיע לשורש. ולכן גם כאשר בלק מנפנף את בלעם ואומר לו "ברח לך אל מקומך", עוצר אותו משה רבנו מאחורה, באופן בלתי נראה ואומר לו -

שאתה מארגן את כל השכל שלך וכל הכוחות שלך, את כל המ"ט שערי נבואה שלך⁷ לפי מה שאתה חושב, רוצה ומחליט? זה מה שמביא אותך לרוח גבוהה.

נשים לב להבדל בפסוקים שראינו; בפרק כ"ב אומר בלעם "לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות גדולה או קטנה", ולעומת זאת בפרק כ"ד הוא משנה - "לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות טובה או רעה" (י"ג). למלאכים הוא אומר שהוא לא יכול לעשות "גדולה או קטנה" בלי ה', ואילו לבלק הוא אומר "טובה או רעה", כלומר יש טובה ורעה אצל ה', ואין לבלק שום משמעות ואין למה שאתה עושה משמעות ואתה כפוף לקב"ה ואתה מודע לזה - אז למה אתה לא אומר להם את זה!?

עובדות, לא סיבות

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. אתה יכול לומר את אותו הדבר, ולהבין שהקב"ה שם לך רסן וחכה ואתה לא אומר כלום מעצמך. "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" והתיקון של בלעם הוא הרסן והחכה הזו, ואם בשביל זה אתה צריך לעשות את כל הסיבוב עם האתון - אז תמשיך ותלך לשם, עד שתבין שכל החיים הם לא עובדות אלא סיבות.⁸ האתון לוחצת לך את הרגל לא בגלל שהיא עצבנית או בגלל שאתה נחמד, אלא בגלל שהקב"ה, כדי לעורר אותך, מוכן לרדת משמי שמיים העליונים לרגל של אתון, יא מנוול. תתעורר כבר! כי בלי רגל של אתון אתה לא מסוגל להתעורר - תודה בזה! וכל מה שאתה יכול זה רק בגלל שהקב"ה נותן לך את הכח'.

גם אברהם אבינו וגם בלעם הרשע מתווכחים עם הקב"ה, ואברהם אפילו מתבטא יותר חריף כנגדו. הוא אומר לקב"ה -
חָלְלָה לְךָ מִעֲשֵׂת | כְּדַבֵּר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עֲסֹרְשֵׁעַ וְהָיָה כְּצְדִיק פְּרִשֵׁעַ חָלְלָה לְךָ הַשֵּׁפֵט כְּלִי-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט. (בראשית י"ח, כ"ה)

אבל אברהם אבינו מגלה -

... הַנְּהַינָא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֶפְרָ. אֲוִלִי יְחַסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצְדִיקִים הַתְּשֻׁחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כְּלֵי-הָעִיר וְיֵאמָר לֹא אֲשַׁחֲיִת אִם-אֶמְצָא שָׁם אֲרִבְעִים וְחַמְשָׁה. (שם כ"ז-כ"ח)

חמישים צדיקים זה כדי להציל את חמשת הכרכים, ארבעים זה עבור ארבעה כרכים וכו', אבל מה זה 'ארבעים וחמישה'? ורש"י מסביר שאברהם מציע לקב"ה שאם ימצאו שם תשעה צדיקים לכל כרך - שהקב"ה יצטרף למנין. שמענו את החוצפה הזו? - הוא בעצם אומר 'רבש"ע, אתה מוכן להראות לכל העולם שגם אתה מוכן להיות במנין הזה כי כולם במ דמותך כצלמך, אפילו אנשי סדום? שגם משם יכול לצאת משיח?'. דבר כזה יכול להעז לומר רק מי שאומר על עצמו "ואנכי עפר ואפר". אני אפר, אבל זהו אפר של אינסוף!

למהותה של קללה

כל עולמו של בלעם בא מרוח גבוהה נפש רחבה ועין רעה. כאן מגיעים למהות הקללה. מהי קללה? בואו נדבר קצת במילים

⁸ בשם הצדיק הירושלמי ר' אשר פריינד ז"ע"א.

⁷ מופיע בספ"ק שמדרגת הנבואה של בלעם היתה גבוהה אף יותר מזו של משה רבנו!

והפסוק ממשיך -

...ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וּתְרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ. (שם)

ומבאר רש"י -

ה' אלהינו עמו. אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זו מתוכן.

'אני מסתכל עם רנטגן', אומר בלעם לבלק, 'והוא נמצא שם בפנים, הקב"ה. הם עושים הכל, אבל אני מסתכל בשורש. למה קראת לי? אני לא יכול שלא להסתכל בשורש - אני תפוס ברסן ובחכה. עם הרסן אני לא רואה כלום חוץ מאשר את השורש, ועם החכה כל פעם מושכים אותי לשם'.

ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות כמו רעה דוד (שמואל-ב טו, לז) ... וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון. (רש"י שם)

הם עובדים ע"ז - אבל שכינה ביניהם! חכו, זה לא נגמר - אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֹת רָאִם לֹו (שם כ"ב)

אתה בלק אמרת לי "הם עם יצא ממצרים", אבל זה לא נכון, הם לא יצאו מעצמם אלא האלוקים הוציאם.

... כְּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה-פֶּעַל אֵל. (כ"ג, כ"ג)

מה כתוב פה? נראה את רש"י -

כעת יאמר ליעקב וגו'. עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתך לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת, והם [המלאכים] ישאלו להם מה פעל אל, וזהו שנאמר 'והיו עיניך רואות את מוריך' (ישעיה ל, כ)...

כלומר יבוא יום והמלאכים שואלים 'מה פעל אל', ואנחנו, אלה שנראים עובדים ע"ז נסביר להם מה פעל אל, קורא הדורות. ומשמעות הפסוק "והיו עיניך רואות את מוריך" היא שיבוא יום ולא יצטרכו עוד רביים (רעבט) כי כולם ידעו אותי "מקטנם ועד גדולם". על המדרש הזה אומר הרמב"ם באגרת תימן דבר מופלא -

...יש אצלנו קבלה גדולה ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל הדבר וכן הדבר עד תחלת הגלות של ירושלים כמו שנאמר (עובדיה א' כ) 'וגלות החל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת וגלות ירושלים אשר בספרד ירשו את ערי הנגב' וביאור הדבר שבנבואה בלעם רמז שתחזור הנבואה לישראל אחר שתפסוק מהם... ועל הענין הזה קבלנו שזה שאמר בלעם (במדבר כ"ג, כ"ג) 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל' יש בו סוד שמן העת ההיא יש לחשב כמנין שיש מששת ימי בראשית ועד אותה העת ותחזור הנבואה לישראל ואז יאמרו להם הנביאים 'מה פעל אל' ונבואה זו נאמרה בשנת הארבעים לצאתם מארץ מצרים ותמצא התחלת החשבון עד אותה העת אלפים ארבע מאות שמונים ושמונה שנה שהסימן 'ב'תפ"ח גאולים' [בלומר לפני 3,296 שנה. זה הרגע של באי הארץ, של דור החושך] ולפי ההקש הזה והפירוש הזה תחזור הנבואה לישראל בשנת ארבעת אלפים תשע מאות שבעים ושש ליצירה ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת משיח שנאמר

'רגע, יש לי עוד כמה דברים לומר לך, ובין אם אתה רוצה ובין אם לא - אתה תקשיב' -

...דָּרְךָ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקֶם שִׁבְטֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּמְחִיץ פְּאֵתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל-בְּנֵי-שֵׁת. (כ"ד י"ז)

יש דוד, יש משיח בן דוד. 'אתה ביקשת ממני לבלוע את מה שאתה מנסה לכרות, אדון בלק, והקב"ה הפך את זה ומכל זה הוא מצמיח ומביא משיח'. אלא מה? כל הברכות חזרו, כי כל עבודת החיים שלנו היא לעשות את עבודת הביורורים עד שנצליח להגיע לזה שאנחנו בעצמנו מביאים משיח. "חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות" - שהם הכח להגיע לשורש גם כשאני לא רואה שום דבר.

וְלֹא-אֲבָהּ ה' אֱלֹהֵיךָ לְשִׁמְעַע אֶל-בְּלָעַם וַיְהִפֹּךְ ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת-הַקְּלָה לְבָרְכָהּ כִּי אֶהְבֶּךָ ה' אֱלֹהֵיךָ. (דברים כ"ג, ו')

הפכת להיות עמיד בפני כל פגע במערכת החיסונית שלך. איפה זה יכול לקרות? - רק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות! כי שם יהודי בא להתפלל, וזה מצריך אותו לחשוב איך הוא מתפלל - האם אתה בא להתפלל באופן של "והיה כל אשר ישים בפי אותו אדבר" או שאתה עם רוח גבוהה, נפש רחבה ועין רעה. איך אתה נכנס לתפילה?

לפני שאנחנו אומרים בתפילת הבוקר "מה טובו אהליך יעקב", אנחנו אומרים -

הַרְיִנִי מִקְבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹךְ.

דבר ראשון מטפלים בעין הרעה. זוכרים איפה העין הרעה של בלעם מופיעה? -

וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמְדַבֵּר פְּנֵיו. וַיֵּשָׂא בְלָעַם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו... (במדבר כ"ד, א'-ב')

הוא רואה את חטא העגל. זה ברור מה שהולך שם בין בלק לבלעם - בלק הוא קוסם גדול מבלעם, בלעם הוא בולע גדול מבלק, ויחד הם כורתים ובלועים את הכל בלי שאתה מבין מאיפה זה בא. אז הם מחפשים מקום - שדה צופים, מהפעור, מפה ומשם, את העגל וכו' - אבל "מה אקב לא קבה אל", "לא הביט און ביעקב".

חזרת הנבואה לישראל

בואו נראה משפט שאומר בלעם בברכה השניה⁹ -

לֹא-הִבִּיט אֶוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֵמָל בְּיִשְׂרָאֵל... (כ"ג, כ"א)

ואונקלוס מתרגם -

אֶסְתַּכְלִית לִית פְּלַחֵי גְלוּלִין בְּדְבִית יַעֲקֹב וְאַף לָא עֲבָדֵי לִיאוּת שְׁקַר בְּיִשְׂרָאֵל...

כלומר אין עבודה זרה בבית יעקב! באמת? אתה נורמלי? הרי אנחנו יודעים שהיה! אומר בלעם - 'אני הסתכלתי בשורש ושם אין. אני מומחה לשורש. למה לקחת אותי, בלק? הרי אמרתי לך שאני לא רוצה ולא כדאי לך כבר בפעם הראשונה'. עונה בלק - 'אמרת שאתה לא רוצה? אמרת הפוך - שאתה מאד רוצה, שאתה משתוקק. אמרת שאתה כבר תסדר את העניינים מול הקב"ה!'...

⁹ בעומק, כל ברכה מברכותיו של בלעם היא כנגד האבות, והברכה השניה היא כנגד יצחק.

זו עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה. ואז הקללה התהפכה
'בהפוך על הפוך' לברכה.

הפוך לנו לששון ולשמחה

ומשפט סיום. גם השנה, כמו ברוב השנים, פרשת בלק היא הפרשה שקודמת ל"ז בתמוז. במנהגי עדות הספרדים מכריזים ומזכירים כבר בשבת את הצום העתידי באמצע השבוע, ואומרים-

אחינו בית ישראל שמעו, צום פלוני יהיה ביום פלוני, יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה.

כמדומני שאחת הסיבות לקריאת בלק לפני י"ז בתמוז היא כדי ללמד אותנו את הפירוש של "יהפוך". אפשר להפוך לצד שני כמו שהופכים את החביתה, אבל פה יש משהו אחר;

שבעה עשר בתמוז הוא בשורשו יום הגאולה הגדול ביותר. אילולא היו חוטאים בעגל ביום זה היה מלאך המוות מנוצח, האומות היושבות בארץ ישראל היו מקבלות את ישראל ואנחנו היינו נכנסים עם משה רבנו - ואין עוד מוות בעולם. אבל משה בושש לרדת ואנחנו פספסנו. "יהפוך אותו ה'" הכוונה היא שהקב"ה יחזיר את זה בעצם למה שאמור היה להיות ובנוסף נקבל את כל הדיבידנדים של שלשת אלפים וחמש מאות שנה. הכל! כמו בבנק, ומנהל הבנק שלנו הוא נאמן - אנחנו מברכים אחרי ההפטרה "נאמן אתה הוא ה' אלוקינו ונאמנים דברייך", והמשמעות היא - אנחנו רבש"ע, פתחנו חשבון נאמנות אצלך, אתה הנאמן. כל השקעה, כל 'פליק', כל מכה וכל קללה שחזרה - הכל נמצא בחשבון הנאמנות. צום הרביעי יהפך והקללה תהפוך אותנו לחסינים גם במקומות שנראה כאילו המערכת החיסונית לא פועלת. זה עומק הפסוק - "צום החמישי... יהפוך". צום החמישי הוא תשעה באב שבו אמור היה להיות לנו ההזדמנות השניה, אמנם ברמה פחות קצת - שלולא חטא המרגלים היינו נכנסים לארץ ישראל ללא כלי זיין (אמנם ניצוח מלאך המוות היה נדחה), אך גם שם פיספסנו.

ולכן "יהפוך" הכוונה היא שזה יחזור למה שהיה אמור להיות ובנוסף נקבל את כל הדיבידנדים. האין זה געוואלד שעם פרשת בלעם של "יהפוך ה' אלקיך" אנחנו נכנסים לבין המצרים!?

דורשי רשומות אמרו על הפסוק - "כָּל רִדְפֵי הַשִּׁיגוּהָ בִּין הַמְצָרִים" (איכה א', ג') - שכל רודפי י'ה - רודפי הקב"ה ומבקשיו - "השיגוה בין המצרים". רק מתוך ה"ויהפוך" הזה, מלהיות תלמידיו של אברהם אבינו - רוח נמוכה, נפש שפלה ועין טובה כלפי כל אחד, ואולי גם כלפי הקב"ה (...). עין טובה שמבינה שבדרך אדם רוצה לילך בה בעומק עושים לו את הכל, עוד ועוד סיבות, כדי שהוא יגיע מהמקום שלו אל ה-"ויהפוך ה' א-להיך לך את הקללה לברכה" בב"א.

(יואל ג' א') "ונבאו בניכם ובנותיכם" זהו יותר אמיתי מכל חשבון שנאמר בשום קץ וזה שאמרנו שהוא אמיתי אחר שהזוהרנו עליו ומנעונו תכלית המניעה לגלותו שלא יהיה בעיני העם ברחוק וכבר הודעתוך אותו וברוך ה' יודע".

בשיחה של הרבי מליובאוויטש זיע"א הוא אומר שהרמב"ם מדבר בעצם על תקופת הרמב"ן ועל תקופת רבי יהודה החסיד שאז מתחילה הקריאה חזרה לנבואה ובעצם הגאולה. זה געוואלד.

כתוב פה שכל יהודי הוא נביא בפוטנציה, כתוב פה אני יודע מה השורש, כתוב פה שכל יהודי צריך לגלות לכל אדם בעולם ואפילו הוא בלק שיש משיח. כל יהודי צריך לגלות לכל אדם בעולם במיוחד אם הוא בלק, שהסיבה שלו להיות בלק ולרצות לכרות זה מפני שהוא מרגיש שהמשיח והקליפות שבתוכו לא מסתדרות עם זה. ולמה זה? - כי רוחו גבוהה / נפשו רחבה / עינו רעה - או בשפה משפטית "כל אחד מהדברים הנ"ל לחוד וכולם יחד".

הגישה הנכונה לתפילה

אבל הוא גם יכול להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, ותלמידיו של אברהם הם גם גויים, בעצם בעיקר גויים. אפילו ערבים ובני קטורה היו שם, כל מיני גויים מחרן. תלמידיו של אברהם אבינו הם אלו שמגיעים לבית הכנסת ואומרים "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" ויודעים שהקללה היא היכולת חלילה לנתק את האדם משורשו, והקב"ה הביא את כל סיפור בלעם כדי להפוך את הקללה לברכה, להפוך את הקללה ליכולת להיות עמיד ושהמערכת החיסונית לעולם לא תיפגע.

את כל הגמרא הזו אמר רבי יוחנן, האמורא שפתח את תקופת אמוראי ארץ ישראל, פה בטבריה, ועליו מסופר במקום אחר - אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל [שיש זקנים בבל] - תמה [הוא התפלא מאד איך זה יכול להיות שהרי] ואמר (דברים יא, כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה' כתיב, אבל בחוצה לארץ לא! כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא [אמרו לו שהם מקדימים ומחשיכים לבתי כנסיות] אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חי'. (ברכות ח).

זה פלא פלאות. זה אותו רבי יוחנן. שם אתה בא להתנבא. תפילה היא נבואה, אבל השאלה היא האם אתה תלמד מהשורש של השורש איך לומר "מה טובו".

ראינו לא פעם בהלכה שלפני שאדם נעמד להתפלל הוא צריך להתבונן -

ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם... (רמ"א על שו"ע או"ח צ"ח א')

השיעור מוקדש ל**זכות עם ישראל**, וישב האין חוהנה לה,
לחצלות ושמירת חיילי צה"ל, לחשבת החטופים מחרוז בשלום,
לחשבת כל חטופים לקבר ישראל,
 לע"ג **כל חטופים על קידוש ה' באירועי המלחמה** ולע"ג
שרח בת קלרה, מרת שררה רווח בת לאח ומשה, שלמה בן יחודה,
חיים שמאל בן אורי אליהו, זוי אפרים בן יוסף חיים הי"ד
 ולהבייל
לרפואת כל חפצעים וחחולים ובתוסס **בגימין בן שושנה,**
עמרם בן אייזה זיזה, יוחאי יחודה בן סילג חוזה
 וליווג הטון **ליעל רחל בת אריאל אסתר** יחי'
 לחקירת שיעורים ניתן לפנות בחודעת וואטסאפ לעמנואל - 054-7500516